

УДК 336.647/.648

DOI 10.18372/2786-5495.1.15778

Лахтіонова Людмила Анатоліївна 

кандидат економічних наук, доцент,
заступник директора Інституту розвитку освіти,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна

Захарченко Володимир Олегович

бухгалтер,
Національна гвардія України, військова частина 3078,
м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ПОСИЛЕННЯ ОКРЕМИХ ФУНКЦІЙ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ КОМПАНІЙ В УМОВАХ COVID

Анотація. В статті розкрито роль власного капіталу в умовах пандемії COVID-19. Виокремлені найбільш важливі функції власного капіталу, які забезпечують збереження успішної життєдіяльності компаній. Розкрито зміст функцій власного капіталу, роль яких особливо посилюється в умовах карантину та повного локдауну.

Ключові слова: пандемія, власний капітал, функція.

Annotation. The article reveals the role of equity in the COVID-19 pandemic. The content of equity functions is revealed, the role of which is especially strengthened in the conditions of quarantine and full lockdown.

Keywords: pandemic, equity, function.

В умовах пандемії COVID-19 змінюються умови життя людства та життєдіяльності господарюючих суб'єктів на всій планеті.

В Україні неодноразово оголошувався локдаун за причини COVID-19. Він вводиться разі погіршення епідеміологічної ситуації із захворюваністю на коронавірус.

Локдаун (англ. *lockdown*) – це нагальний протокол дій і система обмежувальних заходів, що вводяться з метою стримання поширення захворюваності. Локдаун зазвичай забороняє людям вільно відвідувати або залишати певну зону. Таке «блокування» або «карантин» використовується для захисту комп'ютерної системи або людей всередині об'єкта чи зони від загрози зовнішніх подій. Під час локдауну діє режим ізоляції населення, обмежується свобода пересувань і дій в межах певної зони.

Локдаун – це система обмежувальних заходів, які вводяться з метою стримати поширення захворюваності. Під час локдауну діє режим ізоляції для населення, тобто обмежується свобода пересувань і дій в межах певної зони [1].

Особливого поширення це слово в українській мові набуло 2020 року, коли планету охопила пандемія COVID-19, що її викликає коронавірус SARS-CoV-2.

Від ефективного управління власним капіталом залежить ефективність та фінансова незалежність функціонування будь-якої компанії світу. Сформований власний капітал – це базова фінансова основа діяльності кожного суб'єкта господарювання.

В умовах нестабільної економіки за часів пандемії COVID для збереження стійкості розвитку діяльності компаній необхідно приділяти велику увагу управлінню власним капіталом. Проте більшість менеджерів не слідкують за рівнем захищеності власного капіталу компанії, не створюють резерви. Власний капітал таких суб'єктів стає чутливим до форс-мажорних обставин і має високий рівень ризику втрати. Особливо це стосується існування компаній в мовах пандемії та локдаунів. Тому дана тема є актуальною та потребує особливої уваги.

Мета дослідження – розкрити роль власного капіталу та виокремити найважливіші його функції в умовах невизначеності діяльності компаній під час коронавірусу.

Власний капітал компанії, акціонерний капітал (англ. *Equity, ownership equity*) – це:

1. Капітал, створений за рахунок: 1) інвестицій у власний капітал і 2) нерозподіленого прибутку компанії.

2. Залишкова вартість (чиста вартість) активів компанії, яка залишається після погашення всіх її зобов'язань, тобто це різниця між активами і зобов'язаннями компанії.

3. Претензії (вимоги) з боку інвесторів у власний капітал на частку в чистому прибутку підприємства і в його активах.

4. Сума звичайних і привілейованих акцій компанії [2].

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [3]. Таким чином, під власним капіталом слід розуміти основні джерела фінансування, які визначають фінансову незалежність підприємства, а також його фінансову стійкість.

Власний капітал компанії – один із найважливіших фінансових показників, який являє собою безстрокову та початкову основу фінансування діяльності новоутвореної самостійної господарської структури. Власний капітал характеризує ступінь фінансової стійкості компанії [4].

Інформація, яка наводиться в пасиві балансу (звіті про фінансовий стан), дає змогу визначити зміни в структурі власного і позикового капіталу, перманентного (постійного) і змінного; розмір залучених в оборот довгострокових і короткострокових позикових коштів. Пасив показує, звідки взялися кошти і кому підприємство за них зобов'язане [5].

Фінансовий стан підприємства в багатьох випадках залежить від того, які кошти має підприємство, звідки вони взялися і куди їх вкладено.

Велике значення для самостійності і незалежності підприємства має власний капітал. Якщо частка власного капіталу більша, то для кредиторів та інвесторів це краще, оскільки в них є впевненість щодо повернення своїх вкладень. Чим більша частка власного капіталу і менша – позикового, тим менший фінансовий ризик.

В спеціальній літературі детально досліджено аналіз власного капіталу за даними фінансової звітності [6].

Управління власним капіталом сприяє ефективній діяльності компанії, збільшенню прибутку та підвищенню конкурентних її переваг. Власний капітал показує частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства.

Яскраво сутність власного капіталу підприємства проявляється саме через його функції.

В літературних джерелах вказуються різні функції власного капіталу. Проте, як правило, найбільше виокремлюється сім функцій (рис. 1).

Функції власного капіталу компанії						
Заснування та введення в дію компанії	Відповідальності та гарантії	Захисна	Фінансування та забезпечення ліквідності	База для нарахування дивідендів і розподілу майна	Управління та контролю	Рекламна (репрезентативна)

Рис. 1. Основні функції власного капіталу

Слід розглянути зміст кожної функції.

Функція заснування та введення в дію компанії. Власний капітал у частині статутного капіталу нової компанії є фінансовою основою для її запуску в дію.

Як працює дана функція в карантинних умовах? В умовах повного локдауну або ж адаптивного карантину дана функція не так активно «працює», оскільки більшість компаній не працює або працює не в повну силу. Як свідчать статистичні дані, багато компаній в світі, в тому числі і в Україні, взагалі не можуть «вижити» в таких умовах і припиняють своє існування. Особливо це стосується, наприклад, суб'єктів малого підприємництва, багато з яких в Україні позакривалися і припинили свою діяльність.

Функція відповідальності та гарантії. Статутний капітал є свого роду кредитним забезпеченням для кредиторів компанії. Чим більший власний капітал компанії, зокрема статутний капітал, тим більших збитків може вона зазнати без загрози інтересам кредиторів. Таким чином, чим більше власний капітал компанії, тим вищою є її кредитоспроможність.

В існуванні карантинних умов життєдіяльності країн та «заторможення» розвитку економіки і відповідно, спаду діяльності банківських установ, останні не можуть довіряти кредитоспроможності суб'єктам господарювання. Тому дана функція в умовах локдаунів та обмеженості діяльності компаній також працює не в повній мірі. Кредитори перестають надавати свої кошти в користування позичальникам. Це пояснюється нестабільністю життєдіяльності компаній, які могли би бути потенційними позичальниками.

Захисна функція. Дана функція показує, яке значення має власний капітал для власників компанії. Чим більший власний капітал, тим краще захищеною є компанія від впливу загрозливих для її існування факторів, оскільки саме за рахунок власного капіталу можуть покриватися отримані та понесені нею збитки.

Якщо в результаті збиткової діяльності відбувається перманентне зменшення власного та статутного капіталу, то компанія має серйозні проблеми не тільки зі своїми фінансовими результатами, але й зі своїм фінансовим станом. Ці проблеми призведуть до того, що вона може опинитися на межі банкрутства.

Актуальність даної функції особливо посилюється в умовах пандемії COVID. Яскравим прикладом тому є обмеження пересування населення не тільки в межах окремої країни і всередині неї між певними територіальними формуваннями (міжміськими, міжобласними, міжрайонними), але й в міжнародних сполученнях.

Це викликає певні труднощі у життєдіяльності навіть цілих авіакомпаній. Власного капіталу не досить для покриття понесених збитків.

Наприклад, за останніми даними Міський (муніципальний) суд Праги визнав національну авіакомпанію Чехії – Czech Airlines – банкрутом [7].

Про це повідомляє «Європейська правда» з посиланням на Zdopravy.cz [7].

Ініціатором банкрутства стала сама авіакомпанія 26 лютого 2021 р. Czech Airlines визнала свою неспроможність обслуговувати борги, що накопичилися за час пандемії коронавірусу.

Подальшу долю однієї з найстаріших авіакомпаній світу тепер вирішать суд, керуючі у справах про неспроможність і кредитори. Кредитори компанії повинні зареєструвати свої вимоги в найкоротші терміни, в червні суд призначив збори кредиторів.

Згідно із заявою про неспроможність, у боржника приблизно 266 кредиторів, в основному з числа постачальників, і приблизно 230 000 кредиторів з числа пасажирів, в основному через рейси, які раніше не виконувалися.

Загальний борг авіакомпанії становить 68 млн. євро. З них – 30 млн. євро Czech Airlines винна постачальникам послуг, 38 млн. євро – пасажирам за скасовані рейси [8].

Минулого тижня Czech Airlines списала все турбогвинтові літаки. У флоті залишилося три літаки [7].

Компанія залишила тільки три повітряних судна для обслуговування ключових маршрутів: Київ, Париж, Москва і Амстердам [8].

Наприкінці лютого 2021 р. Czech Airlines оголосила про плани звільнити всіх своїх 430 співробітників, які ще залишилися у штаті.

Власнику компанії концерну Smartwings в лютому 2021 р. було відмовлено в державній програмі допомоги на суму 42 мільйони євро.

Разом з пакетом заходів з порятунку Smartwings хотіла, щоб уряд розробив програму підтримки для Czech Airlines, як і в випадку інших сильно постраждалих секторів економіки країни. Однак чеський уряд виступив проти надання такого пакета допомоги.

Czech Airlines – найстаріша авіакомпанія в світі. Вона була заснована в 1923 році [8].

До пандемії коронавірусу компанія приносила мільярдні прибутки [9]. Суд Праги своїм рішенням призначив адміністратора з питань банкрутства та створив

кредитний комітет, до якого увійшли організація з технічного обслуговування літаків Czech Airlines Technics, найбільший банк Чехії Česká spořitelna і агентство Air Word Services [8].

Czech Airlines проведе реорганізацію компанії, реструктуризацію боргів і продовжить свою діяльність [8].

За допомогою процесу з банкрутства Czech Airlines розраховує провести реорганізацію і продовжити діяльність. Менеджмент авіакомпанії вважає це виходом із ситуації, оскільки інакше ліквідація призведе до втрати бренду зі 100-річною історією і не покриє всіх заявок кредиторів.

Функція фінансування та забезпечення ліквідності. Внесками у власний капітал, разом зі спорудами, обладнанням, цінними паперами та іншими матеріальними цінностями, можуть бути грошові кошти. Вони можуть використовуватися для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, а також для погашення заборгованості по позичках. Це, у свою чергу, підвищує ліквідність підприємства, з одного боку, та потенціал довгострокового фінансування, з іншого.

Дана функція, на жаль не набирає обертів, оскільки не здійснюється в повній мірі основна операційна діяльність компаній, не говорячи вже про замороження фінансової та інвестиційної їх діяльності.

База для нарахування дивідендів і розподілу майна. Одержаний протягом року прибуток або розподіляється та виплачується власникам корпоративних прав у вигляді дивідендів, або тезаврується (спрямовується на збільшення статутного чи резервного капіталу). Нарахування дивідендів, як правило, здійснюється за встановленою ставкою відповідно до частки акціонера (пайовика) в статутному капіталі. Аналогічним чином відбувається розподіл майна компанії у разі її ліквідації чи реорганізації.

Дана функція в умовах пандемії коронавірусу актуальна та посилюється тільки в другій її частині – це розподіл майна підприємства у разі його ліквідації чи реорганізації.

Функція управління та контролю. Згідно із законодавством власники компанії можуть брати участь в її управлінні. Найвищим органом товариств є збори його учасників, які призначають керівні органи та ревізійну комісію. Фактичний контроль за діяльністю компанії здійснює власник контрольного пакету його корпоративних прав. Володіння контрольним пакетом дає можливість проводити власну стратегічну політику розвитку компанії, формувати її дивідендну політику, контролювати відповідні кадрові питання. Таким чином, статутний капітал забезпечує право на управління суб'єктом господарювання.

Дана функція особливо актуальна в умовах пандемії. На власників покладається посилена відповідальність за управління компанією в кризових умовах та форс-мажорних обставинах. Це пов'язано із складними та обмеженими умовами праці (відпустки працівників за власні кошти, робота на віддаленій відстані та ін.), існування країн на періоди локдаунів, карантинів, адаптивних карантинів, комендантських годин та ін.

Рекламна (репрезентативна) функція. Солідний статутний капітал (власний капітал) компанії створює підґрунтя для довіри до неї не тільки з боку інвесторів, а й з боку різного роду постачальників і споживачів готової продукції (товарів, робіт, послуг). Крім того, компанії із солідним власним капіталом набагато легше залучити кваліфікований персонал.

Проте в умовах пандемії коронавірусу ніякі реклами самих знаних компаній не можуть врятувати ситуацію за об'єктивних чинників ускладнення їхньої діяльності (обмеження пересування людей, специфічні умови життя та професійної діяльності та ін.).

Таким чином, можна зазначити, що в період розповсюдження хвороби на COVID, починаючи з 2019 року і до сьогодні (2021 рік) посилюються наступні функції власного капіталу компаній:

- захисна функція;
- функція розподілу майна;
- функція управління та контролю за діяльністю компанії.

По мірі вироблення якісної вакцини та проведення світової вакцинації людства умови життєдіяльності населення на економіки країн нормалізуються і всі основні функції власного капіталу суб'єктів господарювання запрацюють в повну силу.

Список використаних джерел

1. Локдаун в Україні: що важливо знати // РБК Україна, 26.11.2020 р. Режим доступу: URL:<https://coronavirus.rbc.ua/ukr/news/lokdaun-ukraine-vazhno-znat-1606313765.html>.
2. Власний капітал компанії. Матеріал з Вікіпедії: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» / Затверджено Міністерством фінансів України № 73 від 07.02.2013 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
4. Лахтіонова Л.А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності: монографія / Л.А. Лахтіонова. – К.: Знання України, 2013. – 1091 с.
5. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: навч. посіб. / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2005. – 365 с.
6. Лахтіонова Л.А. Загальна оцінка власного капіталу за даними проміжної фінансової звітності // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 31. (70). Частина 2. № 3, 2020. – С. 133 – 139.
7. Національна авіакомпанія Чехії оголошена банкрутом. Режим доступу: URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/03/12/7120817>.
8. Найстарша авіакомпанія світу оголосила про банкрутство. Режим доступу: URL: <https://lenta.ua/ua/naystarsha-aviakompaniya-svitu-ogolosila-pro-bankrutstvo-90165>.
9. Найстарша авіакомпанія світу збанкрутувала: Чехія хоче її врятувати. Режим доступу: URL: https://business.24tv.ua/czech-airlines-zbankrutovala-chehiya-hoche-vryatuvati-novini-dnya_n1567187.